

żecznych i przetrwały w kulturze tych okresów jako ideały klasy panującej. W tym znaczeniu mówi się o ideale ateńskim, rycerskim ideale średniowiecza, lub szlacheckim ideale staropolskim.

Określić i zrozumieć taki ideał, utrwalony w kulturze swoich czasów, pozwalają dopiero wielostronne badania historyczne. Ideały te tkwią korzeniami w bycie społeczeństwa i muszą to uwzględniać nawet najbardziej idealistyczne ich interpretacje. Mimo to nie da się tych ideałów bez reszty wyprowadzić z potrzeb bytu społecznego na którym wyrosły. Zawsze trzeba uwzględnić rolę rozwiniętej świadomości, kształtującej trwałe wartości kultury ludzkiej. Inaczej niewiele potrafilibyśmy korzystać z wielkich ideałów przeszłości.

Zagadnienie to nabiera dopiero całej ostrości przy rozpatrywaniu ideałów wychowawczych przekazanych nam w teoriach myślicieli.

Nie ma prostej zależności między świadomością jednostki, a jej bytem społecznym. Im bardziej rozwinięta duchowo jednostka w tym większym stopniu myśli jej kształtuje dziedzictwo kultury i własna indywidualność. Toteż nieliczni w dziejach myśliciele, którzy nakreślili w dziełach swoich ideał wychowawczy człowieka, często nie mieszczą się w swojej epoce, a próby utrzymania ich siłą w określonych ramach gospodarczo-społecznych prowadzą czasem do poważnych nieporozumień.

Były zresztą różne teorie. Były teorie wychowawcze, które próbowały określić i uzasadnić to, co praktyka wychowawcza całych pokoleń uznała i utrzymała. Należy do nich np. teoria Kwintyliana, określająca w pewnym stopniu ideał wychowawczy późniejszego Cesarstwa.^{2/} Były teorie które wychodziły naprzeciw potrzebom społecznym i wpłynęły na zmianę ideału wychowawczego, przystosowując go do zmieniających się warunków życia społecznego. Taka była teoria Locka.^{3/} Były teorie, które powstały na tle określonych tendencji społecznych, jednak daleko wybiegły poza potrzeby swojego czasu, a źródła ich trzeba także szukać w wielkim dziedzictwie kultury i sile myśli ich twórców. Do takich teorii zaliczyć można teorię wychowawczą Platona, pozosta-